

ЗАХІДНОДОНБАСЬКИЙ ІНСТИТУТ
Міжрегіональної Академії управління персоналом

Кафедра економіки та менеджменту
Спеціальність Менеджмент

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
тема Роль підприємництва у розвитку економіки України

Студента Савченко Руслана Миколайовича

прізвище, ім'я, по батькові

Групи ІН35-4-23-Б1М (4.63)

Перевірила Тищенко Т.І., к.ек.н.

підпис, прізвище, ім'я, по батькові,
вчений ступінь, звання, посада

Нормоконтроль Пестова О.А.

підпис, прізвище, ім'я, по батькові

Павлоград
2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦТВ	7
1.1 Сутність підприємництва.....	7
1.2 Види підприємств та особливості їх діяльності.. ..	11
1.3 Функції та умови існування підприємництва	15
РОЗДІЛ 2. ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	17
2.1 Види та організаційні форми підприємництва в Україні.....	17
2.2 Роль підприємництва у розвитку економіки України	19
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
ПІДПРИЄМНИЦТВА	24
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	

ВСТУП

У більшості країн головними носіями економічної активності є володарі такого виробничого ресурсу, як підприємницькі здібності. Саме ці люди згуртовують навколо себе виробничі колективи, приймають на себе всі види ризиків, здатні отримувати прибуток та, іноді, нести збитки.

Слід відзначити, що в нашій державі підприємництво ще не набрало тієї критичної маси, яка б позитивно могла впливати на економічний стан нашого суспільства. Будь-яка нація пишається плодами діяльності своїх підприємців. Але будь-яка нація і кожен її окремий представник пишаються і своєю причетністю до втілення якої-небудь конкретної підприємницької ідеї. Підприємництво як одна з конкретних форм прояву суспільних відносин сприяє не тільки підвищенню матеріального і духовного потенціалу суспільства, не тільки створює сприятливий ґрунт для практичної реалізації здібностей і талантів кожного індивіда, але і веде до єднання нації, збереженню її національного духу і національної гордості.

На жаль, в Україні ситуація усе ще залишається іншою. Традиційна комуністична модель суспільного розвитку завжди базувалася на необхідності придушення підприємницького духу в суспільстві й підприємця як носія такого духу. Досвід перебудови (особливо її початкового періоду) показав, що відмовляючись на словах від традиційної комуністичної моделі суспільного розвитку, фактично ми багато в чому продовжуємо саме цю лінію. Ми вже досить чітко усвідомили, що, виявляється, мало проголосити тезу, що дозволяє підприємництво, що мало прийняти якісь закони, що сприяють цьому... Дивна справа — дозвіл отриманий, а "підприємницького бума" не спостерігається! Чому? Хіба країна бідна ресурсами? Чи криза надвиробництва? Що, у нас немає людей, здатних здійснювати значні підприємницькі проекти?

Виникає об'єктивна потреба в розробці цілого кола заходів, які б створили умови для активізації підприємницького сектора.

Таким чином, відзначимо, що саме викладений вище матеріал обумовлює актуальність даного дослідження.

Об'єктом є само підприємництво, його види , функції.

Завданням курсової роботи є розкриття сутності підприємництва , та аналіз його діяльності , та визначення умов за яких воно може сприятливо існувати.

Метою курсової є висвітлення теоретичних та практичних аспектів даної проблеми, розкрити сутність і принципи підприємницької діяльності, основні риси підприємця, комплексно проаналізувати політику підприємства та причини виникнення ризиків, що супроводжують підприємництво, шлях їх уникнення, також пропонується перелік заходів, які, на наш погляд, активізують підприємницьку діяльність в нашій країні.

За підприємництвом в Україні майбутнє, процес нагромадження критичної маси неминуче приведе до "підприємницького буму". Тому на даному етапі надзвичайно важливо вивчити поведження підприємця , щоб у наслідку не допускати помилок , зроблених раніше .

РОЗДІЛ 1.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Сутність підприємництва

Переходу до ринкових відносин необхідною умовою є формування відповідних суб'єктів, основну роль серед яких відіграють підприємці. Підприємництво розглядається як одна з визначальних характеристик ринкової системи, її невід'ємний елемент. Відсутність підприємців унеможливорює існування ринку, як і ринок породжує підприємницьку діяльність.

Поняття підприємництва є надзвичайно складним. Термін "підприємець" було введено в науковий обіг на початку XVIII століття банкіром-економістом Річардом Кантільйоном. Він визначав підприємців як осіб із нефіксованими прибутками, таких як ремісники й селяни, тобто тих, чия економічна діяльність відбувалася в умовах нестабільності та непередбачуваності цін. Основною характеристикою підприємця Кантільйон вважав готовність до ризику.

Дослідження підприємництва отримало значний розвиток у працях представників економічної думки XVIII-XIX століть, серед яких варто назвати Макса Вебера, Вернера Зомбарта, Йозефа Шумпетера, а також Франсуа Кене, Анна Робера Тюрго, Адама Сміта, Давіда Рікардо, Жана Батиста Сея та Альфреда Маршалла.

Адам Сміт розглядав підприємця як власника, уособленням чого стають його поведінкові й психологічні особливості у сфері економічної діяльності. Сміт зазначав, що підприємець діє, керуючись власними інтересами та вигодою. В той же час це сприяє загальному благу суспільства навіть більше, ніж тоді, коли підприємець прагне досягнути цього цілеспрямовано. Незважаючи на важливість таких мотиваторів, як особистий інтерес та вигода, вони не можуть бути єдиним рушієм діяльності підприємця. Це пояснюється конкурентною боротьбою між численними суб'єктами підприємницької діяльності за максимізацію прибутків. Досягнення успішного результату залежить від ефективного використання ресурсів, здатності йти на економічний ризик і впровадження інноваційних ідей.

Такі обставини стимулюють підприємця до пошуку нестандартних шляхів вирішення проблем і використання своїх найкращих професійних якостей: творчості, наполегливості, організаторських здібностей.

Підприємець прагне реалізувати свої ідеї та втілити результати праці, роблячи їх загальнодоступними та корисними для суспільства. Ця роль підприємця у суспільному розвитку сприяє його прогресу.

Значущим є внесок кваліфікованих підприємців, чия продукція пропонує нові якісні характеристики замість аналогів існуючих товарів. Незважаючи на те, що виробництво такої продукції не приносить миттєвої вигоди, його доцільність проявляється з часом завдяки змінам у структурі виробництва та підвищенню потреб суспільства. У таких умовах прибутки підприємця перевищують початкові витрати й спрямовуються переважно на розвиток господарської діяльності.

Термін "підприємець" часто вживається як синонім "бізнесмен". Особа, яка організувала власну справу й займається її розвитком, може бути названа одним з цих термінів (див. рис.1.1).

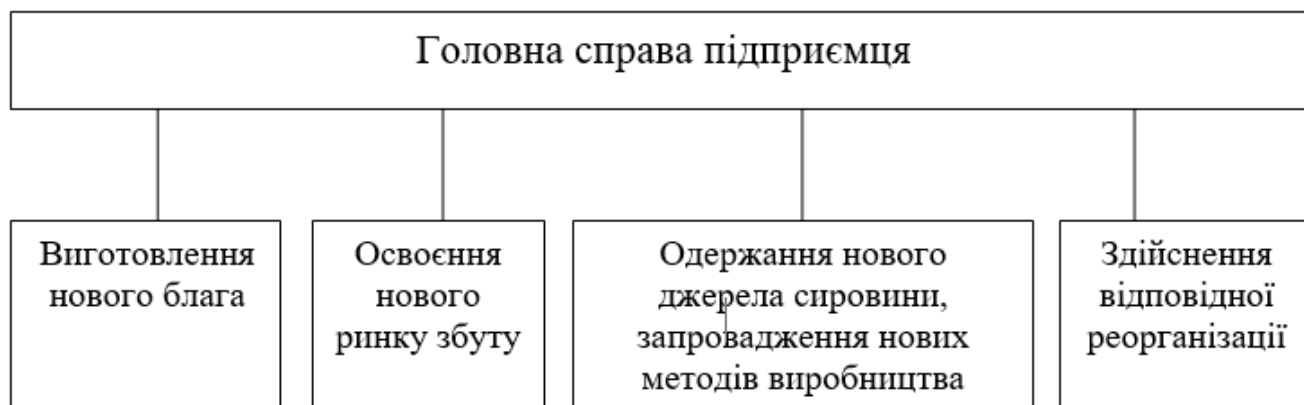

Рис. 1.1. Характеристика поняття «підприємець»

Для постійного пошуку нових способів поєднання ресурсів необхідно володіти певними якостями: силою волі та здібностями; умінням визначати ключові аспекти діяльності, долаючи соціальний опір і йдучи проти течії; впливати на інших через результати своєї роботи, духовну свободу, а також витрати сил і енергії (див. рис. 1.2).

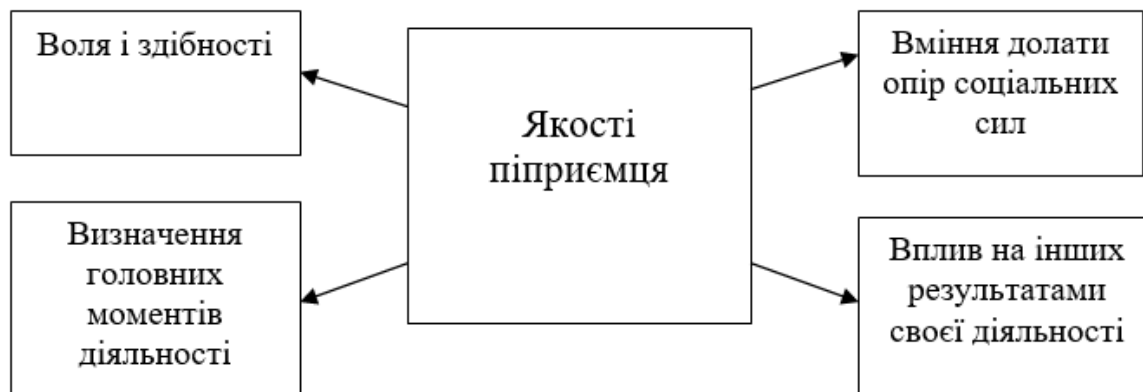

Рис.1.2. Основні якості підприємця

Основним завданням для України залишається формування високої, економічно ефективної та соціально відповідальної підприємницької культури, без якої неможливо подолати економічну кризу. Справжнє підприємництво можливе лише за умов обирати діяльність відповідно до власного потенціалу та з урахуванням особистої роботи. Наслідки можуть бути як позитивними у вигляді прибутку, так і негативними, включаючи банкрутство.

Підприємець — це особа, яка поєднує новаторські підходи, комерційний хист і організаторські здібності для пошуку та впровадження нових способів виробництва, створення нових благ або їхніх удосконалених якостей, а також освоєння нових сфер застосування капіталу.

Отже, підприємництво — це модель поведінки, спрямована на організацію розробки, виробництва та реалізації благ для отримання прибутку та забезпечення соціального ефекту. Сутність підприємництва полягає у здатності до ініціативної, самостійної та новаторської діяльності. Його основна мета — це отримання доходу або прибутку не через випадкові обставини, а шляхом чіткого і продуманого розрахунку.

Водночас підприємництво спрямоване на ефективне використання ресурсів і реалізацію творчого потенціалу людини. Реальне підприємництво не може співіснувати зі спекуляцією.

Проблеми починаються, коли країна перетворюється на вир спекуляції. Коли розширення виробничого капіталу стає лише побічним результатом діяльності, схожої на гру в казино, на позитивні зрушення годі й сподіватися. Основним завданням для України залишається формування високої, економічно ефективної та соціально відповідальної підприємницької культури, без якої неможливо подолати економічну кризу.

Справжнє підприємництво можливе лише за умов економічної свободи людини, можливості обирати діяльність відповідно до власного потенціалу та з урахуванням особистої відповідальності за результати своєї роботи. Наслідки можуть бути як позитивними у вигляді прибутку, так і негативними, включаючи банкрутство.

Підприємець — це особа, яка поєднує новаторські підходи, комерційний хист і організаторські здібності для пошуку та впровадження нових способів виробництва, створення нових благ або їхніх удосконалених якостей, а також освоєння нових сфер застосування капіталу.

Отже, підприємництво — це модель поведінки, спрямована на організацію розробки, виробництва та реалізації благ для отримання прибутку та забезпечення соціального ефекту.

Сутність підприємництва полягає у здатності до ініціативної, самостійної та новаторської діяльності. Його основна мета — це отримання доходу або прибутку не через випадкові обставини, а шляхом чіткого і продуманого розрахунку. Водночас підприємництво спрямоване на ефективне використання ресурсів і реалізацію творчого потенціалу людини.

1.2 Види підприємств та особливості їх діяльності

Типи підприємств та їх еволюція відіграють важливу роль у створенні основ соціально орієнтованої економіки, яка є базою для трансформаційних змін в Україні. У процесі реформування економіки одним із головних завдань стало передавання значної частини державної власності у користування трудових колективів. Цей підхід спрямований на подолання проблеми відчуження працівників від володіння засобами виробництва, результатами своєї праці, самого трудового процесу, а також від участі в управлінні виробництвом і економічними процесами загалом.

Українські закони вирізняють три головних види підприємств: державне, колективне й індивідуальне. Індивідуальна форма дозволяє створення підприємств сімейного, приватного чи персонального типу. Особливого значення набуває малий бізнес, який реалізується через систему малих підприємств.

Малими визнаються підприємства залежно від галузевої специфіки:

- у промисловості та будівництві - до 200 працівників;
- у сфері науки та її обслуговування - до 100 працівників;
- в інших виробничих галузях (окрім роздрібної торгівлі);
- у сфері нематеріального виробництва - до 25 працівників;
- у роздрібній торгівлі - до 15 працівників.

У цьому контексті мале підприємство зберігає правову приналежність до свого засновника, залишаючись державним, колективним або приватним. Діяльність таких підприємств регулюється чинними правовими нормами, з огляду на їхній особливий статус.

Малі підприємства не є специфічним типом бізнесу, їх визначення базується лише на критеріях розміру й наданих законодавством додаткових прав та привілеїв. Натомість вони виступають однією з найпоширеніших і найефективніших форм господарювання.

Малий бізнес оперативно реагує на зміни ринкової кон'юнктури, сприяючи гнучкості ринкової економіки. Особливо це актуально в умовах швидкої

індивідуалізації споживчого попиту, прискорення науково-технічного прогресу та розширення асортименту товарів і послуг.

До 90-95% усіх підприємств функціонують у малому секторі, продукуючи 20-60% валового національного продукту. Найбільший внесок він здійснює в галузі торгівлі та послуг, які традиційно залишаються недостатньо розвиненими в Україні. Мале підприємництво формує середній клас — основу стабільності економіки та чинник ослаблення соціальної нерівності, характерної для ринкових систем.

Малий бізнес має надзвичайно важливе значення для ринкової економіки. Його роль складає основу функціонування економічної системи, і без нього неможливо забезпечити її стабільність та розвиток.

У розвинених країнах малому бізнесу приділяється значна увага, підтримка включає фінансову допомогу та різні податкові пільги.

Водночас в Україні малий бізнес зазнав найбільших труднощів, не існує ефективної системи стимулювання створення малих підприємств, як і механізму їхньої підтримки на господарському рівні. Крім того, досі не розроблено державної програми, яка б сприяла розвитку цього сектору.

Малий бізнес охоплює декілька видів підприємств залежно від характеру їхньої діяльності. Першу категорію становлять індивідуальні та сімейні підприємства. Індивідуальні підприємства базуються на особистій власності та праці однієї людини, тоді як сімейні засновуються членами однієї сім'ї, котрі спільно працюють і проживають разом. Такі підприємства сприяють розвитку індивідуальної трудової діяльності.

Власник індивідуального підприємства відповідає за зобов'язання в межах, визначених статутом підприємства. Другий тип — це кооперативи або колективні підприємства, кількість працівників у яких не перевищує встановлених законодавством обмежень. Кооператив являє собою об'єднання громадян для ведення спільної господарської діяльності на умовах угоди між ними. Майно кооперативу формується за рахунок внесків його членів, отриманих доходів та

інших легальних джерел і належить їм на правах пайової часткової власності. Окрім зазначених вище форм, можуть функціонувати й інші малі підприємства.

Акціонерне товариство є однією з організаційно-правових форм підприємства. Воно створюється шляхом об'єднання капіталу різних осіб через продаж акцій, що дозволяє вести господарську діяльність та отримувати прибуток. Основною обороту вільних коштів, як фінансових, так і матеріальних, від громадян і підприємств для вирішення конкретних господарських завдань.

Формування акціонерного товариства відбувається через купівлю-продаж акцій. Внеском у спільний капітал виступають кошти, матеріальні ресурси, цінні папери, права на використання природних ресурсів та інші майнові права, включаючи право на інтелектуальну власність.

Вартість майна, внесеного кожним засновником, визначається у грошовому еквіваленті за спільним рішенням учасників товариства. Оцінене вартісно майно утворює статутний капітал підприємства. Документом, що підтверджує внесення таких часток, є акція, а її вартість називають номіналом акції.

Таким чином, функціонування товариства здійснюється згідно з вимогами господарської діяльності, встановленими законодавством України. Організація має повну економічну самостійність у виборі форм управління, ухваленні господарських рішень, збуті продукції, ціноутворенні, оплаті праці та розподілі прибутку. Тривалість діяльності товариства є необмеженою або визначається його учасниками.

Акціонерне товариство відповідає наявними активами, проте не несе відповідальності за борги окремих акціонерів. Акціонери ж, зі свого боку, несуть відповідальність за зобов'язання товариства лише в межах суми свого внеску або кількості акцій, якими вони володіють.

Особливості функціонування акціонерних товариств закритого типу мають бути чітко визначені у його статуті. Цей тип товариств зазвичай представлений невеликими приватними підприємствами з обмеженим числом акціонерів, такими як торговельні заклади, ательє, майстерні чи гаражі.

У акціонерних товариств відкритого типу основною характерною рисою є значні масштаби залученого капіталу та велика кількість власників. Основна мета створення такого типу підприємств полягає у залученні та концентрації значних фінансових ресурсів як від приватних осіб, так і підприємств для використання з метою отримання прибутку. Закрите акціонерне товариство включає не лише об'єднання капіталів, а й конкретних учасників — як фізичних, так і юридичних осіб. Згідно із законодавством України про акціонерні товариства, у складі закритого товариства кількість учасників не може перевищувати 50 осіб (фізичних чи юридичних). У випадку перевищення цього ліміту таке товариство автоматично визнається відкритим, незалежно від положень його статуту, і повинно пройти перереєстрацію в статусі відкритого акціонерного товариства.

Як відкриті, так і закриті акціонерні товариства функціонують на основі об'єднання капіталів. Для обох типів передбачено наявність статутного капіталу, який розподіляється на паї та акції. Взаємовідносини між акціонерами у питаннях управління підприємством, розподілу прибутків і майна формуються відповідно до часток внесеного капіталу. Спільною рисою є також принцип обмеженої майнової відповідальності: за своїми зобов'язаннями відповідає компанія як самостійний суб'єкт правових відносин, тоді як акціонери ризикують виключно втратити свої акції або паї. Акція є безстроковим документом.

Однак варто зазначити із жалем, що в контексті економічних трансформацій в Україні особливо складне становище сформувалося у сфері малого бізнесу. На даний момент відсутня дієва система стимулювання створення малих підприємств, як і механізми їхньої системної підтримки. Досі не розроблено державної програми розвитку цього сектору економіки.

Залежно від характеру діяльності у малому бізнесі можна виокремити кілька типів підприємств. Перший тип представлений індивідуальними та сімейними підприємствами. Індивідуальне підприємство базується на особистій власності однієї особи та функціонує виключно завдяки її праці, тоді як сімейне підприємство ґрунтується на спільній праці членів однієї родини, які мешкають разом.

Таким чином, дані типи підприємств асоціюються з індивідуальною чи сімейною трудовою діяльністю.

Ключовою умовою розвитку і ефективного функціонування орендного механізму є трансформація відносин власності та соціально-економічної системи загалом, включаючи ліквідацію адміністративно-командної моделі управління. Оренда може виступати перехідною формою, що сприятиме поступовому переходу від системи державно-монополістичної власності до різних форм приватної власності, оснований на принципах вільного підприємництва.

1.3 Функції та умови існування підприємництва

Підприємництво, як частина господарської діяльності, завжди розвивається у певному соціально-економічному та історичному контексті. Основою економічного середовища для підприємництва є існування вільних власників, які виступають суб'єктами господарювання. Це надає їм можливість самостійно приймати рішення щодо використання майна, продукції чи отриманих доходів, враховуючи власні ризики.

Одним із важливих напрямів створення економічних умов для розвитку підприємницької діяльності в державі є роздержавлення і приватизація майна, а також демонополізація економічної діяльності. У свою чергу, політичні чинники формуються через забезпечення стабільного політичного клімату, який сприяє веденню бізнесу. Це включає господарювання, забезпечення недоторканості їхньої власності та виключення загроз націоналізації або експропріації.

Влада повинна підтримувати всі форми власності, зокрема інтелектуальну (винаходи, новаторські ідеї, методи організації). Юридичні передумови базуються на законах і нормативних актах, що регулюють ринкові відносини. Вони мають забезпечувати рівноправність і свободу ведення бізнесу без надмірного втручання держави, за винятком випадків, передбачених законом.

Таким чином, підприємці можуть вести свою діяльність автономно й у рамках чинного законодавства. Зміни у соціально-економічній ситуації впливають

на оновлення правових норм, що в свою чергу надає поняттям «самостійність» і «свобода» нове значення.

У сфері бізнесу, окрім суворо формалізованих відносин, заснованих на законодавчих актах, існують і неформальні зв'язки між господарськими суб'єктами, такі як довіра, дотримання джентльменських угод, "слово честі" тощо. Проте таких передумов недостатньо. Важливу роль відіграє також психологічний фактор, що полягає у формуванні позитивного ставлення суспільства до підприємництва. За умови відсутності такої громадської думки розвиток підприємництва буде гальмуватися. У цьому контексті в Україні спостерігається чимало складнощів, адже кілька поколінь жили в умовах, які формували негативне ставлення до підприємницької діяльності.

Консервативне мислення, створене в той період, не зміниться миттєво та вимагає значного часу й зусиль. Незважаючи на це, в Україні вже ухвалені й діють низка нормативних актів, які заклали основу для розвитку підприємництва. Відповідно до цих законодавчих норм підприємці в Україні мають право:

- на вільний вибір видів діяльності на добровільних умовах і використання необхідних для цього майна та коштів юридичних осіб і громадян;
- самостійно розробляти програми своєї діяльності, обирати постачальників і споживачів продукції, встановлювати ціни відповідно до законодавства;
- розпоряджатися прибутком після сплати обов'язкових платежів, визначених законодавством;
- самостійно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність і вільно розпоряджатися власною часткою валютної виручки.

РОЗДІЛ 2.

ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1 Види та організаційні форми підприємництв в Україні

Підприємництво як особливий вид економічної діяльності може здійснюватися як у державному, так і в приватному секторі економіки. Відповідно до цього, розрізняють такі його форми:

- а) державне підприємництво;
- б) приватне підприємництво.

Державне підприємництво представляє собою форму економічної діяльності, що здійснюється від імені підприємств, заснованих:

- а) державними органами управління, уповноваженими (згідно з чинним законодавством) управляти державним майном (державне підприємство), або
- б) органами місцевого самоврядування (муніципальне підприємство).

Власність таких підприємств становить відокремлену частину державного чи муніципального майна, бюджетних ресурсів або інших джерел. Важливим аспектом є те, що ці підприємства несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями лише в межах власного майна; вони не відповідають за борги держави, і навпаки, держава не несе відповідальності за їхні зобов'язання.

Приватне підприємництво, у свою чергу, здійснюється від імені приватного підприємства чи підприємця. Якщо діяльність виконується індивідуально без залучення найманої робочої сили, вона може бути реалізована у формі індивідуальної трудової діяльності. Хоча державне й приватне підприємництво мають свої характерні риси, основоположні принципи їхньої діяльності значною мірою збігаються.

У рамках підприємництва як активної форми економічної діяльності, спрямованої на отримання прибутку або підприємницького доходу, розглядається його зв'язок із ключовими етапами відтворювального процесу. У цьому контексті виділяють декілька основних видів підприємництва, зокрема виробниче,

комерційне, фінансове, посередницьке та страхове. Виробниче підприємництво виникає за умов, коли підприємець безпосередньо використовує засоби та предмети праці для створення продукції, товарів, виконання робіт чи надання послуг, інформації або духовних цінностей з метою їх подальшої реалізації споживачам, покупцям чи торговельним організаціям. Функція виробництва при цьому виступає базовою та визначальною рисою цього типу підприємницької діяльності.

Підприємницька діяльність, яка безпосередньо стосується виробництва товарів, може мати два основних напрями:

- 1) традиціоналістичний підхід (традиційне підприємництво),
- 2) інноваційний підхід (інноваційне підприємництво чи інноваційна діяльність). Підприємництво у сфері виробництва товарів може бути спрямоване на створення та постачання на ринок як традиційної, так і інноваційної продукції.

У будь-якій формі підприємницька діяльність завжди включає елементи інноваційного процесу. Розподіл за типами, зазначений вище, ґрунтується на тому, що навіть виробництво традиційних товарів часто супроводжується використанням нових методів чи підходів. Це може стосуватися організації виробничих процесів, технічних удосконалень або покращення якісних характеристик самого продукту.

У комерційному підприємстві основна роль належить підприємцю-торговцю, який придбаває готові товари в одних осіб і продає їх кінцевому споживачу чи покупцеві. У такій формі підприємництва товар є ключовим фактором, а прибуток виникає в результаті продажу за ціною, вищою за початкову вартість придбання. Варто зауважити, що, якщо товар купується та реалізується відповідно до законодавства, така діяльність не є спекуляцією й не повинна засуджуватися. Лише випадки незаконної дії, наприклад, порушення правил торгівлі чи нелегального перепродажу, можуть бути кваліфіковані як протизаконна або злочинна спекуляція.

Посередницьке підприємництво передбачає діяльність підприємця як посередника, який не створює й не продає товари безпосередньо, а виступає

посередньою ланкою в ланцюгу товарного обміну чи фінансових операцій. Основне завдання посередника – з'єднати дві сторони, які зацікавлені у взаємній угоді. Фактично така діяльність полягає в наданні послуг обом сторонам. Підприємницький дохід у цій сфері формується завдяки отриманню винагороди за виконану посередницьку функцію.

Фінансове підприємництво є особливою формою комерційної діяльності, де предметом купівлі-продажу виступають гроші та цінні папери. Вони або продаються клієнтам, або передаються у вигляді кредиту.

Страхове підприємництво являє собою особливу сферу діяльності, в якій підприємець зобов'язується забезпечити страхувальнику компенсацію можливих збитків, завданих унаслідок непередбачуваних подій, за умови сплати визначеної страхової премії. Ця форма підприємництва включає страхування майна, здоров'я чи життя та належить до специфічного виду фінансово-кредитної діяльності.

Сутність її полягає у тому, що підприємець отримує від страхувальника внески, але виплата страхової суми відбувається лише за умов настання певних заздалегідь обумовлених ситуацій. Оскільки ймовірність виникнення таких обставин є порівняно низькою, значна частина зібраних внесків залишається у розпорядженні підприємця, формуючи його прибуток.

2.2 Роль підприємництва у розвитку економіки України

Підприємництво виступає важливим елементом ринкової економіки, сприяючи наповненню ринку товарами і послугами, стимулюючи конкуренцію та формуючи новий клас активних власників бізнесу. Його основою є незалежна, ініціативна і регулярна діяльність, яку ведуть на власний ризик заради виробництва продукції, надання послуг або здійснення торговельної діяльності.

Основною метою діяльності є отримання прибутку. На сучасному етапі саме мале підприємництво розглядається державою як один із ключових чинників, здатних сприяти динамічним та позитивним структурним трансформаціям в економіці. Воно відіграє важливу роль у вирішенні економічної кризи та

створенні сприятливих передумов для реалізації ринкових реформ. Цю позицію підтверджує нещодавно ухвалений закон про державну підтримку малого підприємництва, в якому визначено малий бізнес як основну рушійну силу подолання негативних економічних тенденцій і забезпечення сталого розвитку суспільства. Основною метою діяльності є отримання прибутку. На сучасному етапі саме мале підприємництво розглядається державою як один із ключових чинників, здатних сприяти динамічним та позитивним структурним трансформаціям в економіці. Воно відіграє важливу роль у вирішенні економічної кризи та створенні сприятливих передумов для реалізації ринкових реформ. Цю позицію підтверджує нещодавно ухвалений закон про державну підтримку малого підприємництва, в якому визначено малий бізнес як основну рушійну силу подолання негативних економічних тенденцій і забезпечення сталого розвитку суспільства.

Також це одна зі сфер, спрямованих на зайнятість населення, запобігання безробіттю та створення нових робочих місць. Однією з ключових переваг підприємницької діяльності є її внесок у формування конкурентного середовища. Кожен підприємець прагне зайняти свою нішу на ринку товарів чи послуг, пропонуючи якісний і затребуваний продукт або послугу, щоб привернути споживачів. Саме ці зусилля роблять мале підприємництво своєрідним двигуном соціально-економічного розвитку, забезпечують економіці гнучкість та сприяють її зростанню.

Особливий акцент варто зробити на ролі малого підприємництва у створенні робочих місць. Малий і середній бізнес здатний активно поглинати надлишкову робочу силу, забезпечивши зайнятість у непростих економічних умовах. Це особливо актуально для України і регіонів, де великі підприємства скорочують робочі місця, тоді як малі компанії не лише зберігають існуючі позиції, але й створюють нові. Зарубіжна практика вкотре підтверджує, що малий бізнес часто є стабільнішим чинником в економіці, аніж великі промислові підприємства.

Малі підприємства, спираючись переважно на локальні ресурси, демонструють тісний взаємозв'язок із територією свого функціонування. Окрім того, вони виступають важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів, активно долучаються до фінансування місцевих програм, що обумовлено їх зацікавленістю в економічному розвитку регіонів свого розташування.

Згідно зі статистичними даними, лише 5% новостворених підприємств в Україні можна вважати успішними. При цьому 35% підприємств припиняють свою діяльність уже в перший рік існування, тоді як залишкові 60% стикаються зі значними труднощами у забезпеченні фінансової стабільності. Зростаюча роль і значення малих підприємств у структурі економіки України висунули на перший план необхідність формування ефективної ринкової інфраструктури, яка включає фінансово-кредитні установи, біржі, інвестиційні фонди, інформаційно-консультаційні агенції, бізнес-центри тощо.

З огляду на це, державні органи зобов'язані приділити більше уваги розбудові базових складових цієї інфраструктури, а також розробленню відповідної законодавчої підтримки. Впровадження таких заходів створить сприятливі умови для самореалізації підприємців і їхнього подальшого розвитку. Проаналізуємо поточний стан і динаміку розвитку малих підприємств в Україні.

Згідно з прийнятою класифікацією, малі підприємства визначаються за кількісними показниками чисельності персоналу залежно від сфери діяльності, незалежно від форми власності. Результати аналізу статистичних даних щодо розвитку малого бізнесу в Україні дозволяють зробити певні висновки про сучасний стан і тенденції його еволюції. Встановлено, що кількість малих підприємств за видами економічної діяльності значно збільшилась у 2009 році порівняно з попередніми розрахунковими періодами. Найбільш виражене зростання спостерігається в таких галузях економіки (дані наведено у табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Кількість малих підприємств за видами економічної діяльності

№	Галузі економіки	2022	2023	2024
1.	Промисловість	119181	122781	124626
2.	Будівництво	76934	85820	90118
3.	Оптова та роздрібна торгівля	288089	299887	308913
4.	Транспорт	34770	37210	39414
5.	Операції з нерухомістю, здаванням під найм та послуги користувачам	127192	143914	160693
6.	Колективні громадські та особисті послуги	141866	152190	162976

Отже за даних умов слід також відзначити, що лівова частка МП прийшла на сферу оптової та роздрібною торгівлі. Це є природним явищем для економічного середовища України [8].

Таблиця 2.2

Структура виробництва продукції (робіт, послуг) малих підприємств за галузями економіки

	2022	2023	2024
Промисловість	399039	456729	588203
Сільське господарство	94801	98410	113149
Транспорт	91291	107638	135074
Будівництво	45972	64152	94307
Торгівля	99662	122365	173149
Добувна промисловість	41149	46125	57563

Аналізуючи структуру виробництва продукції малих підприємств (МП) за галузевою приналежністю, слід зазначити, що провідне місце посідають

продукція промислового сектору, торгівлі та закладів громадського харчування. Це свідчить, з одного боку, про адаптацію ринкової економіки до позитивних трендів, а з іншого — про здатність малих підприємств оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, що підтверджується аналітичними даними (табл. 2.2).

При аналізі чисельності зайнятих у малих підприємствах за видами економічної діяльності варто відзначити, що сучасні підприємства висувують високий попит на працівників із певними кваліфікаціями для окремих галузей (Додаток 1). Однак, із кожним роком ці потреби поступово зменшуються, що дозволяє стверджувати про прогресивний розвиток малих підприємств у напрямку інтенсифікації їхньої діяльності [8].

Малий бізнес, як підкреслюється у дослідженні, виступає основою дрібнотоварного виробництва та провідним сегментом економіки. Він забезпечує наповнення ринку споживчими товарами і послугами широкого попиту, створення додаткових робочих місць, демонструє високу мобільність та застосовує ефективні моделі управління. Окрім цього, мале підприємництво сприяє формуванню нової соціальної групи підприємців-власників, здійснюючи водночас структурну перебудову економіки. Його вплив також сприяє обмеженню монополізму та посиленню конкуренції. Водночас існують і певні виклики, властиві малому бізнесу в Україні.

Серед основних можна виділити хронічну нестачу фінансових ресурсів, низький рівень сегментації ринку та дефіцит кваліфікованої робочої сили. Загалом розвиток малого бізнесу в Україні демонструє позитивну динаміку. За статистичними даними щодо діяльності країн із розвиненою ринковою економікою, частка малого бізнесу серед всіх суб'єктів господарювання становить 80-90%, у країнах Центральної Європи та Балтії — 60-70%.

Водночас в Україні цей показник перевищує лише 30% [2]. Узагальнюючи наведені порівняння, можна зробити висновок, що, попри позитивні зрушення, ступінь активності малого бізнесу в Україні ще не досягнув достатнього рівня для значного впливу на соціально-економічні процеси країни.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Серед основних чинників, що визначають динаміку економічного розвитку, особливе місце належить конкуренції. Конкуренція розглядається як економічне суперництво між окремими виробниками товарів, робіт чи послуг, спрямоване на досягнення власних інтересів. Вона виступає ключовим драйвером функціонування і прогресу ринкової економіки. В умовах конкуренції перевага надається тим суб'єктам господарювання, які здатні запропонувати споживачам продукцію підвищеної якості при мінімальних затратах.

Досягнення цієї мети стає можливим завдяки впровадженню науково-технічних інновацій і застосуванню ефективних методів організації праці. Конкуренція діє як об'єктивний економічний закон, обумовлений наявністю множинності автономних економічних агентів. Кожен із них прагне максимізації свого економічного інтересу, який здебільшого виражається через отримання прибутку за різних умов виробництва та обігу. Така взаємодія суб'єктів, що спрямована на зниження виробничих витрат, забезпечує механізми функціонування ринкових відносин (див. рис. 3.1).

Цей процес-причина функціонує в умовах ринкової економіки, де відповідно до її законів існує однакова ринкова ціна для всіх учасників. У таких умовах виникає об'єктивне протиріччя між можливостями виробництва товарів і послуг та можливостями їх реалізації. Кількісне вираження закону конкуренції демонструє співвідношення між ринковою вартістю і витратами виробництва підприємства ($C + V$). Це співвідношення не повинно досягати одиниці, адже це б означало, що підприємство працює без отримання прибутку.

Конкуренцію слід сприймати як потужний двигун економічного розвитку. Її основне значення полягає у сприянні науково-технічному прогресу. Використання сучасних технологій і технічних рішень, що допомагають знизити собівартість виробництва, забезпечує підприємствам вагомі переваги у порівнянні з

конкурентами. Водночас нехтування технічним прогресом невідворотно веде до економічних втрат і, зрештою, до банкрутства.

Рис.3.1. Економічний закон конкуренції

Конкуренція, як ключовий елемент ринкового механізму саморегулювання, можлива лише за умови, коли більшість виробників — підприємств, організацій, фізичних осіб — мають свободу у здійсненні господарської діяльності та підприємництва. Такі виробники самостійно управляють майном, яке належить їм чи використовується на основі оренди, на свій розсуд обирають постачальників і споживачів, розпоряджаються прибутками після сплати податків, а також вирішують питання розвитку своїх виробничих потужностей.

Економіко-правове регулювання підприємницької діяльності в Україні включає кілька важливих напрямів:

- Забезпечення законодавчих механізмів свободи конкуренції між підприємцями, а також захист їхніх прав і прав споживачів від проявів монополізму чи недобросовісної конкуренції.

- Гарантування рівних прав усім підприємцям і створення рівних можливостей для доступу та використання ресурсів — матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних чи природних.

Захист прав власності підприємця і дотримання недоторканності його майна.

- Розробку та впровадження стимулюючих заходів у рамках податкової та фінансово-кредитної політики.

- Створення сприятливого правового середовища для розвитку різноманітних форм коопераційних зв'язків і самоорганізації суб'єктів підприємництва.

Активізація та ефективне використання всіх інструментів, спрямованих на становлення та розвиток підприємницької діяльності, а також забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни, на сьогоднішній день залишаються недостатньо реалізованими. Це спричиняє не лише уповільнення розвитку підприємництва, але й стимулює перехід значної частини суб'єктів підприємницької діяльності до тіньового сектора економіки.

Встановлення оптимального балансу між державним регулюванням та ринковим саморегулюванням є одним із найважливіших завдань у процесі побудови Української держави. У контексті формування ринкової економіки перед державними органами стоять такі першочергові завдання:

- створення системи відносин власності, притаманної змішаній багатоукладній економіці;
- побудова елементів ринкової інфраструктури;
- стимулювання підприємництва через ефективне державне регулювання та підтримку.

Значущою функцією держави залишається розробка якісної законодавчої бази та забезпечення належного її виконання, що закладає основи правового регулювання економічної діяльності. Саме ця функція визначає роль держави в умовах ринкової економіки. Відповідно, становлення та динамічний розвиток підприємництва значною мірою залежать від наявності правових механізмів, які

сприяють активізації підприємницької ініціативи та розвитку добросовісної конкуренції.

Нині слід вести мову про другий етап розвитку українського підприємництва, який передбачає його саморозвиток, фінансову автономію та самостійне забезпечення ресурсами. Проте значні труднощі, обумовлені недосконалою політикою держави щодо підтримки підприємництва, а також недостатній рівень наукового підґрунтя для його прогресу, змушують говорити про необхідність повторного переосмислення проблем етапу його зародження в Україні.

Основним чинником уповільнення переходу сектора до зрілості є недоліки в правовому регулюванні підприємницької діяльності. Недостатньо ефективна державна політика або її відверта відсутність у деяких аспектах серйозно перешкоджають реалізації ключових соціально-економічних функцій підприємництва та забезпеченню економічної безпеки суб'єктів господарювання. Мляве та суперечливе впровадження ринкових реформ в Україні значною мірою пояснюється системною недооцінкою ролі підприємництва, зокрема малих форм господарювання, що ставить під загрозу стабільність і перспективи економічного розвитку країни. Ці явища призводять до таких негативних наслідків: - мале підприємництво не виконує ролі провідного сектора ринкової економіки та не виступає її системоутворюючим чинником, як це відбувається в інших країнах; - темпи кількісного зростання малого бізнесу залишаються повільними, що не дозволяє створювати достатню кількість робочих місць за умови зростаючого безробіття і необхідності структурування пенсійної системи країни; - інноваційна діяльність залишається нерозвиненою, тоді як венчурний бізнес фактично відсутній; - не здійснюється ефективне формування соціального прошарку підприємців-власників, які мають стати основою середнього класу як ключової опори для реалізації ринкових реформ.

Таким чином, вирішення реальних проблем розвитку підприємництва в Україні вимагає комплексного підходу, орієнтованого на усунення нормативних

прогалин, стимулювання інновацій та підвищення довіри між державою і суб'єктами економічної діяльності.

Аналіз державної підтримки підприємництва в Україні дозволяє окреслити три ключові групи проблем, які зумовлюють її низьку ефективність:

1. Невизначеність і незрілість концептуальних засад та програм розвитку й підтримки підприємництва. Відсутність чіткої стратегії уповільнює впровадження необхідних реформ і рішень.

2. Недосконалість організаційної структури системи підтримки, особливо на регіональному рівні. Недостатнє ресурсне забезпечення, зокрема фінансове, суттєво обмежує її дієвість. Це призводить до фрагментарного підходу до розвитку підприємництва в країні.

3. Суперечність та недосконалість напрямків і механізмів функціонування системи державної підтримки. Вони часто не відповідають реальним умовам економіки та потребам підприємницького сектора.

Також існують додаткові чинники, що гальмують розвиток підприємництва: нестабільність системи оподаткування, надмірний податковий тягар, регуляторний тиск і відсутність доступу до стартового капіталу. Ці обставини часто змушують підприємців переходити у тіньову економіку. Значну увагу слід приділити захисту прав власників та забезпеченню юридичної охорони приватної власності. Основою законного бізнесу є недоторканність права власності та надійні механізми передачі майнових прав.

Однак у цій сфері існує багато невирішених питань. Серед них - недостатнє законодавче врегулювання правового захисту приватної власності та відсутність гарантій для дрібних акціонерів у корпоративному управлінні. Без вирішення цих проблем фондовий ринок залишатиметься слабким і втрачатиме потенціал як джерело інвестицій. Ще однією актуальною проблемою є відсутність рівних умов конкуренції. Це питання має перейти з рівня декларацій до впровадження конкретних норм у господарську практику.

Рівноправна конкуренція стосується також вдосконалення процедур банкрутства, належного регулювання пільг і дотацій. У коротко- та

середньостроковій перспективі ефективне функціонування інституту банкрутства сприятиме реструктуризації збиткових галузей і забезпечуватиме посилення фінансової дисципліни. Для розв'язання зазначених проблем і формування сприятливого середовища необхідна кардинальна переорієнтація державної політики у сфері підприємництва. Слід докласти зусиль, аби значно посилити його роль у суспільно-економічному житті країни. Розробка та реалізація нормативно-правових заходів розвитку підприємництва мають ґрунтуватися на усуненні ключових недоліків чинного законодавства. Лише комплексний підхід дозволить створити ефективну систему підтримки підприємницької діяльності в Україні.

Упродовж останніх років питання активізації діяльності діючих суб'єктів підприємництва та створення нових підприємств набули широкої уваги на державному та регіональному рівнях. У цьому напрямі було ухвалено низку законів України, а також прийнято відповідні рішення Президента та уряду, спрямовані на вдосконалення нормативно-правової бази. Особлива увага приділялася усуненню адміністративних, економічних і організаційних бар'єрів для розвитку підприємницької діяльності, а також упровадженню нових підходів до державного регулювання у цій сфері. Зокрема, здійснювалися зміни в процедурах регулювання, ліцензування, державної реєстрації, видачі різноманітних дозволів, упроваджувалися нові схеми оподаткування, а також було проведено реорганізацію планових та позапланових перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва з боку державних контролюючих органів.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи все викладене в даній роботі, можна ще раз наголосити на деяких моментах. Підприємства є основною ланкою. Де відбувається ринкова трансформація економіки. Воно являє собою виробничо-технологічну, організаційну й економічну єдність.

Серед великої кількості організаційних форм підприємства однією з найбільш ефективних та корисних для країни, яка розвивається в ринковій економіці є мале та середнє підприємство, розвиток якого нажаль залишається незадовільним в нашій державі. Цю проблему можна назвати, як одну з найголовніших для української економіки на сучасному етапі тому її вирішення повинна приймати держава, забезпечуючи необхідні умови та підтримуючи вітчизняного малого та середнього виробника.

Чекає на вирішення також проблема розвитку та функціонування великих державних підприємств, а також тих, які було приватизовано без отримання бажаних результатів.

Звичайно, вирішення цих проблем вимагає певної програми комплексного розвитку та реструктуризації економіки. Основним важелем цієї програми повинна бути ефективна податкова система, спрямована на стимулювання розвитку підприємств.

Але ми не повинні також забувати про те, що подібний процес вимагає відповідного бажання та політичної волі керівників нашої держави.

І, все ж таки, не зважаючи на ці та багато інших проблем, які стоять на заваді розвитку економіки України, відбуваються деякі позитивні зрушення в результаті яких проходить поступове пристосування людей до ринкової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гетьман О. О. Економіка підприємства: навч. посіб./ О. О.Гетьман, В. М.Шаповал. - К.: Центр навч. л-ри, 2022.
2. Діяльність малих підприємств: Статистичний збірник / За ред. І. М. Жук; Відп. за вип. М.С. Кузнєцова. – К.: Держкомстат України, 2016.
3. Дідківська Л.І., Головка Л.С. - Державне регулювання економіки – К.: Знання, 2024. – 213 с.
4. Економіка підприємства: підручник/ за заг. ред. Й. М. Петровича. - 2-ге вид., випр.. - Л.: Магнолія 2006, 2018
5. Економіка та підприємництво: навч. посіб/ С.Я.Салига, В.О.Желябін, О.В.Бойко. - К.: Професіонал, 2022.
6. Мельник А.Ф. – Державне регулювання економіки. – К.: Знання, 2023. – 358 с.
7. Примак Т.О. Економіка підприємства: Навч. посіб. для вузів/ Т.О.Примак. - 4-е вид., стереотип.. - К.: Вікар, 2023. – 298 с.
8. Гегель Г.В.Ф. Твори. Комуністична академія при ЦВК СРСР. Ін-т філософії. М.: Державне соціально-економічне видавництво, 1930. Т. 2, 683 с.
9. Раєвнєва О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія. Х.: «ІНЖЕК», 2006. 496 с.
- 10.Амосов О. Ю. Розвиток персоналу – засіб забезпечення ефективності діяльності промислового підприємства в умовах кризи. *Економіка розвитку*. 2008. № 4 (48). С. 82–83.
- 11.Надтока Т. Б. Соціальний розвиток промислового підприємства та механізми його управління // Управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально-економічних систем : монографія / Т. Б. Надтока, Г. А. Какуніна, О. В. Мартякова та ін. / за заг. ред. О. В. Мартякової. – Донецьк : Вид-во ДонНТУ, 2011. – 744 с. – С. 564–569.
- 12.Кузьмін О.Є. Основи менеджменту: підручник. К.: ТОВ «Академвидав», 2003. 416 с

- 13.Пашенко О. П. Стратегічне управління розвитком підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Сер.: Економічні науки, 2011. № 2, т. 2.С. 99-103.
- 14.Косенков С.П Як ефективно управляти особистими фінансами БізнесKit.com. URL: <https://biznecat.com/biznes/72 – yak – napisati – biznes – plan.html> (дата звернення 16.07.2023)
- 15.Складання бізнес-плану. URL: <https://www.foundconsulting.site/business-plan?> (дата звернення 17.07.2023)
- 16.Вибір бізнес-ідеїURL:<http://pidruchniki.com> (дата звернення 17.07.2023)
- 17.Звездовська І. А. Бізнес з нуля: як написати бізнес – план. Веб – сайт. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/biznes – z – nulya – yak – napisati – biznes – plan.>
(дата звернення 22.07.2023)
- 18.ДСТУ 3003:2006: Технологія поліграфічних процесів: Терміни та визначення понять. URL: <https://archive.chytomo.com/standards/dstu-30032006-tekhnohohiya-polihrafichnykh-protsesiv-termyny-ta-vyznachennya-ponyut> (дата звернення 16.08.2023)
- 19.Гегель Г.В.Ф. Твори. Комуністична академія при ЦВК СРСР. Ін-т філософії. М.: Державне соціально-економічне видавництво, 1930. Т. 2, 683 с.
- 20.Раєвнєва О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія. Х.: «ІНЖЕК», 2006. 496 с.
- 21.Амосов О. Ю. Розвиток персоналу – засіб забезпечення ефективності діяльності промислового підприємства в умовах кризи. *Економіка розвитку*. 2008. № 4 (48). С. 82–83.
- 22.Надтока Т. Б. Соціальний розвиток промислового підприємства та механізми його управління // Управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально-економічних систем : монографія / Т. Б. Надтока, Г. А. Какуніна, О. В. Мартякова та ін. / за заг. ред. О. В. Мартякової. – Донецьк : Вид-во ДонНТУ, 2011. – 744 с. – С. 564–569.
- 23.Кузьмін О.Є. Основи менеджменту: підручник. К.: ТОВ «Академвидав», 2003. 416 с

- 24.Пашенко О. П. Стратегічне управління розвитком підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Сер.: Економічні науки, 2011. № 2, т. 2.С. 99-103.
- 25.Косенков С.П Як ефективно управляти особистими фінансами БізнесКіт.ком. URL: [https://biznecat.com/biznes/72 – yak – napisati – biznes – plan.html](https://biznecat.com/biznes/72-yak-napisati-biznes-plan.html) (дата звернення 16.07.2023)
- 26.Складання бізнес-плану. URL: [https://www.foundconsulting.site/business-plan?](https://www.foundconsulting.site/business-plan/) (дата звернення 17.07.2023)
- 27.Вибір бізнес-ідеїURL:<http://pidruchniki.com> (дата звернення 17.07.2023)
- 28.Звездовська І. А. Бізнес з нуля: як написати бізнес – план. Веб – сайт. URL: [https://thepage.ua/ua/economy/biznes – z – nulya – yak – napisati – biznes – plan.](https://thepage.ua/ua/economy/biznes-z-nulya-yak-napisati-biznes-plan) (дата звернення 22.07.2023)
- 29.ДСТУ 3003:2006: Технологія поліграфічних процесів: Терміни та визначення понять. URL: <https://archive.chytomo.com/standards/dstu-30032006-tekhnologhiya-polihrafichnykh-protsesiv-terminy-ta-vyznachennya-ponyat> (дата звернення 16.08.2023)

	2023р.		2024р.	
	тис. осіб	у % до відповідного періоду 2023 р.	тис. осіб	у % до відповідного періоду 2024р.
Потреба у працівниках всього	221,5	117,2	194,6	87,8
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	22,7	123,7	21,4	94,6
Промисловість	71,3	108,7	58,1	81,4
добувна промисловість	11,2	76,7	7,7	68,7
обробна промисловість	54,9	116,9	44,5	81,0
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	5,2	130,3	5,9	112,0
Будівництво	19,0	113,0	16,5	87,0
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	28,9	157,4	25,3	87,6
Діяльність готелів та ресторанів	2,8	181,3	2,8	99,4
Діяльність транспорту та зв'язку	14,1	125,3	13,0	91,7
Фінансова діяльність	4,1	96,6	3,5	84,9
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	17,0	122,3	15,4	90,4
Державне управління	18,0	107,0	17,0	94,7
Освіта	4,4	96,3	4,3	96,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	11,5	100,3	11,1	96,8
Інші види економічної діяльності	7,7	127,3	6,2	81,0